

Журбелюк Г.В.

ПРОБЛЕМА ТРАНСФОРМАЦІЇ ІНСТИТУТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ УКРАЇНИ ДО РИНКУ: ІСТОРИКО-ПРАВОВІ АСПЕКТИ

У статті проаналізовано розвиток сучасного інституту права власності, зміну форм, видів власності і особливості класифікації, розвиток механізмів реалізації правовідносин власності, їх суб'єктно-об'єктного складу.

З переходом до ринку повертаємось до загально визнаної тези про виключне значення власності і права власності для структурування суспільства і самореалізації особистості, що було яскраво засвідчено у найпопулярнішій енциклопедії в кінці ХІХ сторіччя: «Власність і право власності - це насамперед проекція особистості в царину речей, яку викреслює праця і надає їй юридичного характеру». [1] Сьогодні ми можемо додати, що це невід'ємна складова всього комплексу прав людини, особливий показник

співпраці (чи протистояння) держави і власників за межами держсектору, акумулятор усіх соціальних зв'язків вольового і невольового типу, а сучасний інститут права власності базується на новому баченні загального формату і процесу видоутворення, в основі чого різні переплетення суспільного і приватного типів власності. Конституція 1996 р. закріпила саме таке бачення, проголошуючи принцип плюралізму форм власності і рівності їх перед законом. Але вона не давала вичерпний перелік усіх форм, а лише перелічила

суб'єктів права власності, толерантно обійшовши таку дискусійну форму власності як колективна. На першому місці визначалась власність Українського народу, за нею вже називались інші форми (приватна, державна, комунальна) без спроби дати сконцентрований і вичерпний перелік усіх форм. Ця спроба стала певним політико-правовим компромісом, коли колективна власність була віднесена до приватної власності юросіб, особиста власність - до приватної власності фізосіб, посилено значення суспільно значущих, а не державницьких моментів. Так ввели нове категоріальне поняття «власність народу України», відродили приватну власність, що мало визначальну роль в юридико-політичній і в ідеологічній сфері.

Подальшу регламентацію форм власності знаходимо у ЦК і ГК. У ст. 324 є визначення об'єктів права власності Українського народу (ч. 1), названо суб'єктів управління в особі органів державної влади і місцевого самоврядування з нагадуванням про межі повноважень, що встановлені Конституцією (ч. 2), підкреслюється специфічна риса цієї форми власності - її корисність, значущість і суспільна востребуваність (ч. 3). Закон надає громадянам право користуватись природними об'єктами права власності Українського народу згідно із законом. У ст. 325 ЦК за такою ж структурою визначаються складові права приватної власності. Суб'єктами цього права названі фізичні і юрособи, об'єктами права - будь-яке майно, за винятком окремих видів, визначених законом як небезпечних (в результаті роздержавлення і приватизації протягом 1992-2005 рр. таких об'єктів названо більше 100 тис. одиниць). Отже, об'єкти права власності змінилися і кількісно, і якісно. Проголошено принцип необмеженості щодо кількості і вартості майна. Єдиним винятком є встановлення Законом обмеження щодо розміру земельної ділянки (ч. 3 ст. 325). У ст. 326, 327 ЦК визначено об'єкти державної і комунальної власності у вигляді майна, включаючи гроші, що належать державі, територіальній громаді, названо суб'єктів управління - відповідні органи державної влади, територіальні громади чи утворені органи місцевого самоврядування. Отже, право комунальної власності відрізняється від права державної власності і за колом суб'єктів, і за об'єктним складом. Об'єктом права комунальної власності не може бути майно, яке знаходиться у виключному віданні держави чи є власністю Українського народу. Такій регламентації передували доволі складні стосунки гілок влади щодо відчуження майна комунальної власності

згідно з ЗУ «Про приватизацію держмайна» від 19.02.1997 р. У визначенні КСУ від 01.07.1998 підкреслено, що включення до закону питань про приватизацію об'єктів комунальної власності не порушує прав суб'єктів комунальної власності, нема підстав визначення недійсності закону.

Державний Класифікатор форм власності 2004, визначаючи право власності як право особи на річ (майно), яке здійснюється відповідно до закону, за своєю волею, незалежно від волі інших осіб, називає 5 таких форм власності: приватну, державну, комунальну, державну корпоративну, комунальну корпоративну. Останні дві визначаються щодо майна суб'єктів, у статутному фонді яких частка державної (відповідно комунальної) власності перевищує 50% чи становить величину, яка забезпечує відповідним органам державного управління (органам місцевого самоврядування) право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів. [2] Розвиток ринку в пострадянській Україні зумовив корінні зміни у системі відносин власності, в основі яких була ліквідація соціалістичної власності на засоби виробництва з її основоположним принципом одержавлення економіки, повна реабілітація приватної сфери, утвердження рівноправних відносин між усіма формами власності, використання можливостей різних організаційно-правових форм господарювання з метою створення повноцінних умов для відродження економіки і базування її на праві і законі. Зауважимо, що класифікація форм і видів власності повністю залежить від законодавця і інколи носить відносний характер. На разі назвемо такий вид власності як власність орендного чи колективного підприємства (їх новостворення та державна реєстрація чинним законодавством вже не передбачається) або в межах житлового фонду з урахуванням результатів приватизації державного житла такі види власності: приватна (приватні забудови і приватизоване житло), державна (неприватизоване житло), комунальна, суспільна (власність громадських об'єднань). У цивілістиці України подальший розподіл форм власності на види проходить за різними критеріями, в межах однієї форми чи навіть без урахування цієї належності. Нині у межах однієї форми є: 1) приватна власність громадян (фізосіб) і юросіб; 2) державна власність корпоративного і унітарного типу (казенні підприємства); 3) комунальна власність корпоративного і унітарного типу. Існує схожий поділ за характером вирішуваних щодо суспільства завдань, коли власність традиційно поділяють на державну, публічну (і в тому числі муніципальну) і недержавну

(приватну). Залежно від характерних ознак об'єкта виділяють право власності на рухоме і нерухоме майно для посилення захисту і забезпечення держконтролю за процесом набуття і відчуження. Передбачена система обов'язкової реєстрації нерухомості, що дає змогу отримати інформацію.

Залежно від суб'єкта права власності (через різну правосуб'єктність) виділяють право власності різних видів: фермерського і муніципального (комунального) підприємства, акціонерних і повних товариств, споживчих і виробничих кооперативів тощо. За можливістю поділу і виділення часток майна, що актуалізується в умовах ринку, визначають право власності унітарного (неподільне майно) чи корпоративного типу (поділ майна об'єднаних підприємств різної форми власності з делегуванням прав центру), спільну часткову і спільну сумісну власність. Часткова власність виникає у спільному придбанні, будівництві, спадкуванні кількома особами, створюючи доволі поширений нині «множинний суб'єкт власності». Частки встановлюються з урахуванням участі кожного співвласника у створенні майна працею і власним коштом, що безпосередньо визначає загальні витрати з утримання спільного майна. Співвласник має право відчужити свою долю, а інші співвласники - переважно її придбати. Отже, у спільній частковій власності майно завжди поділяється на частки і виділяється в разі виходу одного з учасників. При цьому кожний з суб'єктів може належати будь-якій формі власності (можливі різні об'єднання осіб). У спільній же сумісній власності право власності здійснюється без виділення часток за загальною згодою. Тільки у разі розподілу визначають частку, а право власності базується на стосунках особистої довіри і передбачає зв'язок лише між фізособами, зокрема між подружжям (спільна сумісна власність на майно, придбане у шлюбі), членами фермерського господарства, особами житлового багатоквартирного будинку.

Похідним від основної класифікації на форми і види є розвиток права власності з подальшим видоутворенням за обсягом речових прав суб'єктів. Наприклад, власність юросіб розподіляють на власність, що знаходиться: 1) в оперативному управлінні (установи, казенні підприємства); 2) в господарському віданні (державні і муніципальні унітарні підприємства); 3) у повній власності на майно (всі інші юрособи). Інститут права власності дозволяє активно використовувати поділ юросіб, який надає ГК (ст. 80), і систематизацію корпоративного права на власність,

в якій враховано ступінь ризику майном по нарастаючій у такому переліку господарських товариств: акціонерне товариство, товариство з обмеженою відповідальністю, товариство з додатковою відповідальністю, довірче, командитне, повне. Вказуючи на першу з перелічених організаційно-правову форму юрособи, І. Тарасов підкреслював, що подібно до країн загальної системи права (США, Велика Британія), в Росії і Україні мінімізована компетентність органу акціонерної демократії (зборів), але право контролю залишається «одним з найважливіших прав акціонерів, за допомогою якого мінімізується ризик втрати корпоративної власності, розробляється система обмежень, спрямована на недопущення зловживань правом» [3]. Отже, з розвитком інституту права власності проведення класифікації повинно бути не штучно вигаданим, а мати прикладний характер, спрямовуватись на вдосконалення процесу правозастосування, на забезпечення ефективного управління. Автор погоджується з думкою вітчизняних дослідників, що форми і види власності не є пасивним віддзеркаленням економіки, що вони можуть «перебувати в гармонії з останньою або стримувати її розвиток. Через зміну відносин власності, через закони йде гармонізація їх з виробництвом, в чому полягає економічне значення приватизації державної форми власності». [4]

На «приватизаційному» матеріалі чітко простежується трансформація інституту права власності. Зупинимось на правових формах здійснення права державної власності. Тут впроваджені три основні форми: інститут загального права управління власністю (КМУ, міністерства, ФДМ); інститут повного господарського відання і оперативного управління; інститут довірчого управління. Останній є новим і особливо дискусійним для України. Право довірчої власності (траст), яке виникає внаслідок закону або договору управління майном на певний строк за плату, здійснюється через окремий банківський рахунок (ст. 1029, 1030 ЦК). Цей вид права власності характерний для країн англосаксонської правової сім'ї, де він відомий з минулого століття. Довірчі правовідносини передбачають передачу прав на одне й те ж саме майно особам з поділом між ними на окремі і різні за характером повноваження за умови їх наступної передачі установнику управління (або вигодонабувачам) або вчинення іншого майнового надання. Для встановлення довірчих правовідносин має укладатись договір управління майном (нотаріальне посвідчення його і державна реєстрація обов'язкові), який може засвідчувати виникнення в уп-

равителя права довірчої власності на отримане в управління майно, право діяти в інтересах установника (або вигодонабувача) від свого імені. Законом чи договором управління майном передбачається обмеження права (ч. 2 ст. 1029 ЦК), підкреслюється, що управління не означає власність. Власником виступає установник управління (вигодонабувач). Останній не може бути управителем. Так може здійснюватись право власності держави, юросіб. Щодо фізосіб, якщо власником майна є малолітня або недієздатна особа, установником управління може бути опікун або орган опіки та піклування. Якщо власником майна є неповнолітня або обмежено дієздатна особа, за ст. 1032 ЦК установником управління є піклувальник, або за дозволом батьків (усиновлювачів) сам неповнолітній. Правова природа довірчої власності породжує спори цивілістів про те, якими є довірчі відносини: зобов'язальними чи речовими, чи зобов'язальними з речовим елементом. А господарники об'єднались загалом проти використання цього інституту. Цивілісти виходять з того, що до майна, переданого до управління, управитель здійснює правомочності власника в межах, встановлених законом або договором, цілком закономірно, що ст. 1033 ЦК називає його довірчим власником майна, яким він володіє, користується і розпоряджається відповідно до закону і договору. Однією з найбільш суттєвих сучасних ознак є те, що в правових відносинах управитель діє не у власних інтересах, а в інтересах власника, хоча і від свого імені. Фактично власник - установник управління передає управителю не свої повноваження (вони залишаються у власника), а можливість їх реалізації [5]. За договором управління майном одна сторона (установник управління) передає другій (управителю) на певний термін майно, визначене договором, в таке довірче управління, а друга сторона зобов'язується за плату здійснювати від свого імені управління майном в інтересах установника управління або вказаної особи (вигодонабувача). Отже, між власником і управителем стосунки відносні. Такий самий зв'язок складається між власником і управителем у режимі господарського відання, оперативного управління, спільної власності, що посилює позиції противників нововведення.

Усі зміни щодо інституту права власності в Україні яскраво віддзеркалені у законодавстві. Так, правовою підставою для формування кардинально нового інституту права власності став ЗУ «Про власність» від 07.02.1991, що, визнаючи форми і види власності, започаткував

повернення до розуміння права приватної власності як природного права людини. При цьому акцентування уваги на обсягах повноважень власника у володінні, користуванні, розпорядженні проводилось паралельно із загостренням уваги до охорони права власності. Даний ЗУ став визначальним для прийняття протягом 15 років низки законів суто ринкового спрямування, для відповідної трансформації інституту права власності в ході приватизації (з березня 1992 р.), формуванні змішаної економіки. У Конституції положення про багатокладність економіки отримало повне закріплення. Вказувалось на взаємозв'язок суб'єктів і об'єктів права власності через правові категорії, на зобов'язальний характер власності (зобов'язує власника до виконання певних дій, не повинна використовуватись на шкоду людині, навколишньому середовищу і суспільству), на функції держави із забезпечення захисту прав суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки (п. 3 ст. 13), закріплено принцип непорушності права приватної власності (п. 4 ст. 41), визначено виключні умови примусового відчуження об'єктів права приватної власності (п. 5 ст. 41). Загалом законодавству України притаманна значна суперечливість, що віддзеркалилась у «приватизаційних» помилках, у невисоких результатах розвитку стратегічних підприємств, у практичному забутті малого і середнього бізнесу при задекларованій постійній державній увазі до вирішення його нагальних проблем, у доволі частій невідповідності законодавчої бази структурі і потребам вітчизняної економіки. За основу законотворення часто брався досвід і зразки зарубіжних країн. Зараз стає зрозумілим, що вже необхідно відмовитись від звуженого розуміння ринкових відносин, оскільки сучасний ринок це не просто вільний ринковий простір, це ринок контрактів, на якому мають діяти і закони саморегуляції, і державне врегулювання питань структурної перебудови економіки, збалансоване вирішення соціальних проблем. Попередній досвід вітчизняних законодавців по лібералізації цін і введенню режиму найбільшого сприяння в зовнішньоекономічній діяльності (діяв до 2000 р.) з метою приваблення інвестицій не тільки не створив необхідних умов для цього, але й призвів до послаблення національного товаровиробника, до абсолютізації обміну, похитнув віру національного виробника у свої сили. Простежуються негативні тенденції, які умовно можна назвати «реформи заради реформ», коли за наявності ринкових інституцій, розгалуженої банківської системи, якісно-

го удосконаленні окремих елементів виробництва і суспільних відносин (що є, безумовно, значним досягненням початкового періоду), якісного зростання і нарощування виробництва все ж не відбувається. До того ж залишаються прояви застою: висока енергомісткість, деформована структура економіки, застарілі виробничі фонди, корумпованість політиків і управлінців, загальний низький рівень компетентності кадрів при продовжуваному відтоку найкращих фахівців. Одними законами це не подолати. Тому нашими економістами складаються такі скромні прогнози щодо ринкового розвитку, які ускладнюються визначенням проблем оптимального вибору моделей подальшої приватизації разом із структурною і технологічною реконструкцією, зростанням нашої конкурентоспроможності.

Аналіз законодавчої бази свідчить також про те, що штурм процесів «наближення» до Європи мав (до середини 2005 р.) певну тенденцію до послаблення уваги щодо власної економіки, особливо до її структурної перебудови. Так, опікуючись проблемами апроксимації поточного законодавства ВРУ до законодавства Євросоюзу, ще 21.11.2001 р. було прийнято ЗУ «Про концепцію Загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства ЄС». Не заперечуючи важливості такого поступу, однак зауважимо, що в процесі вирішення таких масштабних задач легко «губляться» проблеми розвитку енергозберігаючих технологій, зниження матеріалоемності, зростання конкурентоспроможності нашого експорту і захисту ринку. Названі проблеми знаходяться в одній площині, але останні потребують відповідного реагування і фінансування, чого завжди не вистачає нашій економіці. Однак позитивним моментом є практичне зрушення в забезпеченні зворотного зв'язку у процесах правозастосування. Останнім часом Інститут держави і права ім. В. Корецького НАНУ спільно з Інститутом законодавства ВРУ, розробляючи проект у рамках національної програми формування стратегії розвитку законодавства України, підготували проект Державної програми моніторингу ефективності застосування законодавства України (має на меті визначення шляхів вдосконалення законодавства в інтересах нації з урахуванням сучасної ситуації) і Концепцію розвитку законодавства України, яка може стати основою для покращення правового регулювання відносин власності, забезпечення їх оптимального розвитку.

Попри недоліки в перехідний період законодавчо регламентується широкі коло питань у сфері прав відносин власності. А інститут пра-

ва власності покликаний забезпечувати баланс суспільних і приватних інтересів, єдність дозвільної і зобов'язуючої сторони в діяннях власника; поєднання статичної і динаміки з можливим переходом у зобов'язання. Вагомими для ринку стають юридичне забезпечення можливості суб'єкта поводитись як власник з усім тягарем відповідальності за власну річ і можливістю передати будь-яку зі своїх повноваг не власнику, дифузійність різних форм і відносин власності, що ускладнює їх внутрішній зміст, поєднує риси різних форм власності (приватні і кооперативні структури на держпідприємствах). Отже, значення інституту права власності полягає у забезпеченні оптимальних умов учасникам ринку для прийняття ними найбільш ефективних рішень, чіткому визначенні прав власників.

Розгляд питання щодо форм і видів власності пов'язаний не стільки з потребами сучасного економічного розвитку (зауважимо, що новий ЦК, акцентуючи увагу на рівності прав учасників ринку, не вводить в обіг таке поняття, як «форми власності», а з квітня 2006 р. внесені зміни до чинного ЗУ, згідно з яким Єдиний державний реєстр не буде містити відомостей про форму власності юросіб), скільки з традиційним поглядом на важливість врахування результатів такої класифікації в праворегулюванні. Визначення форм і видів власності в цивілістичній науці провадилось для розмежування в правовому режимі майна, конкретного визначення спектру можливостей кожного власника, міри його відповідальності. Отже, мета класифікації полягає у забезпеченні процесу пізнання суті явища, належного його вивчення для відповідного праворегулювання. Безсумнівно, таке розмежування залишається корисним і за умов забезпечення рівності перед законом, адже в умовах ринкового вільного розвитку піднімаються ставки: для високих досягнень кожному з учасників перегонів необхідно посилювати відповідальність, збільшувати розумні ризики, враховуючи особливості свого правового статусу. Йдучи від давньоримських уявлень про форму як певну філософську категорію, що означає зовнішнє вираження внутрішньої структури, спосіб зовнішнього вираження, наголосимо, що процес переходу від превалювання однієї форми власності до іншої завжди супроводжується зверненням до природи привласнення (як суспільної, так і приватної) і відповідними змінами в процесі правового регулювання відносин власності. Багатовіковий досвід капіталізму призвів до утворення такої високоефективної системи права власності, в якій переважна частина суспільства стає реальними і по-

вноцінними власниками, а стабільність і поступальність усього розвитку виробництва забезпечується потужними матеріальними стимулами до праці. Зокрема 30-річна спеціальна програма у США (ESOP) з прийнятими в її межах 23 законами забезпечила реальну передачу права власності корпорацій трудящим цих фірм, а закони щодо об'єднання зусиль держсектора і приватних компаній, зокрема про договірну кооперацію щодо комерціалізації державних технологій і кооперативні дослідження у сфері доконкурентних досліджень, забезпечують стабільність промислового розвитку.

В Україні таких змін, на жаль, ще не відбулось. Проведене роздержавлення і приватизація не тільки не привели до економічного піднесення, а й накопили багато проблем через проведення спочатку тіньової приватизації і переведення значних фінансових ресурсів держпідприємств у недержавну власність, розпочате ще за часів горбачовської перебудови, а потім продовження її у сертифікатній (1993-1998 рр.) і грошовій (з 1997 р.) приватизації. Здійснення масової приватизації підприємств за майнові приватизаційні сертифікати фактично стало кроком в процесі накопичення капіталу, «олігархізації» і підготовки до роздержавлення стратегічних об'єктів економіки (в ході грошової приватизації). Існуючі в піараналізах звинувачення у «стихійності» приватизації, на думку автора, не мають під собою підстав. Це була доволі продумана тактика «знецінення промислових одиниць» для полегшення приватизаційних кроків. Плата за це, на жаль, занадто висока. Остаточо загубились орієнтири, пов'язані зі структурною перебудовою економіки, ми понесли колосальні кадрові втрати, породили безліч криз не тільки економічного, але й суспільно-політичного і духовного порядку. Приватизація об'єктів паливно-енергетичного комплексу, видобувної і переробної галузей у металургії, повернувши увагу кримінальних структур, в т. ч. міжнародних, дала на виході розгалужену мережу юросіб у вигляді господарських товариств і об'єднань, банків, холдінгів, тобто фінансово-промислового капіталу з тенденцією до монополізації. Отже, перерозподіл власності на користь «потужних» суб'єктів з використанням адмінресурсу і за рахунок народу майже завершився. А результати малої приватизації в Україні, проведеної з переважанням методів неконкурентного характеру через викуп майна трудовими колективами і товариствами покупців, проведення аукціонів і незначний продаж акцій ВАТ (10-12%), організацію конкурсів (з 2000 р.) без чітких вимог щодо

збереження спеціалізації виробництва і соціального забезпечення інфраструктури теж мають малопривабливий вигляд (і не тільки через низькі економічні показники). Трагедія Алчевська - наслідок діяльності нових господарів місцевих металургійного і коксохімічного комбінатів, що відмовились утримувати житлово-комунальне господарство міста-металурга.

Отже, сучасний аналіз відносин власності в Україні нерозривно пов'язаний з її минулим, а наявність в економіці безлічі проблем напряду пов'язана з необхідністю визначення її формату в усіх сферах (так, у науково-технічній сфері реформування відносин власності 1994-2005 рр. характеризується українськими правниками як катастрофічне). Тому, оцінюючи загальні результати приватизації, більшість фахівців висловлює думку, що вона не стала ефективним інструментом побудови ринкової економіки, була теоретично хибною, обтяженою корумпованістю політиків і управлінської ланки верхнього рівня. Загалом на початок 2006 р. маємо у держвласності 21% (в основному стратегічні об'єкти), у приватній - 79%, зниження темпів приватизації (вони закономірно уповільнюються із наближенням до певної критичної межі в об'ємах роздержавлення), збільшення надходжень від приватизації до бюджету (особливо протягом останнього року через прозорість конкурсних процедур) і загальноновизнану тезу про необхідність стабілізації і зростання.

При цьому майже одностайно і вітчизняними, і зарубіжними аналітиками вказується на особливості ситуації, зокрема, на недостатню ментальну підготовленість українського населення і неадекватне сприйняття ринкового типу господарювання; продовжуваність у часі процесів формування ринкового культурного середовища і неможливість їх вирішення за одне десятиріччя; недостатній рівень компетентності законодавчої і виконавчої влади. Специфікою економіки України визнається і те, що в її господарській структурі переважають саме ті галузі, що потребують структурних змін, значних держдотацій і традиційно важко реформуються (сільськогосподарський комплекс - 21,7%, паливно-енергетичний - 24,5%, промисловий - 43,3%, п'ята частина якого припадає на металургію). Якщо до цього додати, що країна ще не має достатньо інтегрованого у світовий простір і діючого за законами конкуренції сучасного ринкового господарства, то неминучим є висновок про те, що наша економіка є заручницею держави з її активним втручанням у вирішення всіх проблем трансформаційного періоду. Отже, принциповим стає

не пряме втручання держави у майнові відносини, а її опосередковані дії, які лише визначають публічні засади, загальні умови функціонування, забезпечують захист права власності. Тому на увагу юристів заслуговують проблеми комплексного розвитку інституту права власності

з моделюванням варіантів приватизації, пошуком оптимального співвідношення форм власності у різних галузях економіки, реальним забезпеченням вагомості осіб власників (фізичних і юридичних), відповідного рівня свободи економічної і політичної.

1. Энциклопедический словарь (Изд. Ф. Брокгауз, И. Ефрон).- Спб., 1899.- Т. XXX - а.- С. 660.
2. Державний класифікатор України. ДК 001: 2004. Класифікатор форм власності,- К., 2004.- С. 2.
3. Тарасов И. Т. Учение об акционерных компаниях,- М.,

2000.- С. 446.

4. Покритан А. Деякі питання аналізу реформ відносин власності II Економіка України.- 2003.- № П.- С. 44.
5. Цивільний кодекс України. Науково-практ. коментар (Ред. розробників проекту ЦКУ).- К., 2004.- С 253.

G. Zhurbelyuk

PROBLEM OF OWNERSHIP INSTITUTION TRANSFORMATION DURING TRANSITION OF UKRAINE TO THE MARKET ECONOMY: HISTORICAL AND LEGAL ASPECTS

In the article author has been analyzed the distinctive features of modern ownership institution development, change of the forms, types of the ownership and peculiarities of its classification, development of realization mechanisms of the ownership legal relationship, its subjective and objective structure, ensuring and protection of the ownership and its impact on civilization processes in Ukraine.